

[4208] – 102

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Semester – I) Examination, 2012
(Compulsory Paper) PSYCHOLOGY
EP 102 : Psychological Testing
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) **All questions are compulsory.**
2) **All questions carry equal marks.**

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - a) What is item analysis ? Discuss the item difficulty and item discrimination procedures involved in item analysis.
 - b) Explain the role of percentiles, standard scores and deviation IQ in developing norms.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - a) What is reliability coefficient ? Describe types of reliability.
 - b) Give the logical meaning of validity ? Explain content description validation procedure.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - a) Describe uses of psychological test.
 - b) Explain the steps in developing norms.
 - c) Discuss the techniques of improvement of reliability of test scores.
 - d) Explain criterion related validity.
4. Write short notes in **100** words (**any four**) : **20**
 - a) Bias in test administration.
 - b) Relativity of norms.
 - c) Kuder Richardson formula – (KR-20).
 - d) Role of situational variables in test performance.
 - e) Statistical significance.
 - f) Relationship between reliability and validity.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका प्रमाणित.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे **500** शब्दात लिहा (कोणतेही एक) : **20**
 - अ) विधान विश्लेषण म्हणजे काय ? विधान विश्लेषणातील विधान काठिण्यता व विधान विभेदीकरण पद्धतीची चर्चा करा.
 - ब) मानके विकसनातील शतमके, प्रमाणित प्राप्तांक व विचलन बुद्धिगुणांक यांच्या भूमिकेचे स्पष्टीकरण करा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे **500** शब्दात लिहा (कोणतेही एक) : **20**
 - अ) विश्वसनीयता गुणांक म्हणजे काय ? विश्वसनीयतेच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.
 - ब) यथार्थ या सकल्पनेचा तर्कसंगत अर्थ द्या. आशय वर्णन यथार्थता पद्धतीचे स्पष्टीकरण करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे **250** शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : **20**
 - अ) मनोमापन चाचण्यांची उपयोगिता वर्णन करा.
 - ब) मानके विकसनातील टप्प्यांचे स्पष्टीकरण करा.
 - क) चाचणी प्राप्तांकातील विश्वसनीयता वृद्धिकरणाच्या तंत्रांची चर्चा करा.
 - ड) निकष संबंधित यथार्थतेचे स्पष्टीकरण करा.
4. **100** शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही चार) : **20**
 - अ) चाचणी प्रशासनातील पूर्वग्रह
 - ब) मानकातील सापेक्षता
 - क) कुडर रिचर्डसन-सूत्र (KR-20)
 - ड) चाचणी निर्वर्तनातील प्रासंगिक परिवर्तकांची भूमिका
 - इ) सांख्यिकीय लक्षणीयता
 - फ) विश्वसनीयता व यथार्थता यातील संबंध.

[4208] – 201

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PSYCHOLOGY (Compulsory Paper)
EP 201 : Learning and Memory
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks :80

N.B. : 1) Attempt **all** questions as per the options given to **each** question.

2) Figures on the **right** indicate **full** marks.

1. Answer **any one** of the following in about **500** words : **20**
 - a) Explain Tolman and Hull's cognitive approaches to latent learning.
 - b) Describe various types of memory disorders.

2. Answer **any one** of the following in about **500** words : **20**
 - a) Differentiate between STM and LTM. Describe the three stages of LTM.
 - b) What is multi-process view of memory ? Describe Craik and Lockhart's approach to memory.

3. Answer **any two** of the following in about **250** words **each** : **20**
 - a) Explain various schedules of reinforcement.
 - b) Discuss the various techniques of memory improvement.
 - c) Explain the Trace Decay and interference theories of forgetting.
 - d) Discuss the role of brain in learning and memory.

4. Write short notes on **any four** of the following in about **100** words **each** : **20**
 - a) Flash bulb memory
 - b) Cultural influences in learning
 - c) Levels of processing memory
 - d) Synaptic Plasticity of learning and memory
 - e) Retrograde amnesia.
 - f) US and CS in classical conditioning.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
१) सुप्त अध्ययनाबाबतचे टोळमन् व हल् यांचे बोधात्मक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
२) स्मृतीविषयक विविध विकृतींचे वर्णन करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : २०
१) अल्पकालीक स्मृती व दीर्घकालीक स्मृती यातील फरक स्पष्ट करा. दीर्घकालीक स्मृतीमधील तीन अवस्था वर्णन करा.
२) स्मृतीविषयक बहुविध - प्रक्रिया दृष्टिकोन काय आहे ? क्रेक व लोकहार्ट यांच्या स्मृतीविषयक दृष्टिकोनाचे वर्णन करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा : २०
१) प्रबळन - कार्ययोजनालेखांचे वर्णन करा.
२) स्मृती - सुधारण्याच्या विविध तंत्रांची चर्चा करा.
३) विस्मरणाचे 'व्यत्यय' आणि 'अस्पष्ट ठसे' सिद्धांत स्पष्ट करा.
४) अध्ययन व स्मृती मधील मेंदूच्या भूमिकेची चर्चा करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
१) फ्लॅश बल्ब स्मृती
२) अध्ययनावरील संस्कृतीचा प्रभाव
३) स्मृती - प्रक्रियेच्या पातळ्या
४) अध्ययन व स्मृतीबाबतची चेतासंधी प्लॅस्टीसिटी
५) प्रतिगामी विस्मृती
६) अभिजात अभिसंधानातील US आणि CS.

[4208] – 203

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
(Compulsory Paper) EP 203 : Research Methodology
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) Attempt **all** questions as per the options given to **each** question.
2) Figures on the **right** indicate **full** marks.

1. Answer **any one** of the following in about **500** words : **20**
 - a) What is sampling ? Give in detail the different sampling methods.
 - b) What is factorial design ? Give in detail the different factorial designs.
2. Answer **any one** of the following in about **500** words : **20**
 - a) What is quasi-experimental design and explain its types.
 - b) What is a research proposal ? Give in detail the various steps in preparing a research proposal as per the APA style.
3. Answer **any two** of the following in about **250** words **each**. **20**
 - a) State the applications and problems of survey research.
 - b) Define experimental design and state its functions.
 - c) Define psychological scaling and explain Likert-type scales.
 - d) Define factor analysis. What is higher order factor analysis ?
4. Write short notes on **any four** of the following in about **100** words **each** : **20**
 - a) Variables
 - b) Randomised group design
 - c) Thurstone-type scales
 - d) Path analysis
 - e) Regression
 - f) Cohert design.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 २) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : २०
- १) नमुना चयन म्हणजे काय ? नमुना चयनाच्या विविध पद्धती वर्णन करा.
 २) घटकानुसारी आखणी म्हणजे काय ? घटकानुसारी आखण्यांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : २०
- १) प्रयोगसदृश संशोधन आखणी म्हणजे काय ? त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
 २) संशोधन प्रस्ताव म्हणजे काय ? APA शैलीनुसार संशोधन-प्रस्ताव तयार करण्याच्या पायऱ्या वर्णन करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा : २०
- १) सर्वेक्षण संशोधनातील अडचणी सांगून त्याचे उपयोजन सांगा.
 २) प्रायोगिक आराखडा म्हणजे काय ते सांगून त्याचे उपयोग स्पष्ट करा.
 ३) मानसशास्त्रीय श्रेणी म्हणजे काय ? लिंकर्ट श्रेणी स्पष्ट करा.
 ४) घटक-विश्लेषण म्हणजे काय ? उच्च-श्रेणीय घटक विश्लेषण स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दात टीपा लिहा : २०
- १) परिवर्तके
 २) अनियतीकृत समूह आखणी
 ३) थर्स्टनची श्रेणी
 ४) मार्ग-विश्लेषण
 ५) समाश्रयण
 ६) समूह प्रभाव आखणी.

[4208] – 302

Seat No.	
-------------	--

M.A. II (Semester – III) Examination, 2012
PSYCHOLOGY (Optional) (Group – A) (Clinical Psychology)
EP 310 : Psychopathology – I
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All questions are compulsory.**
ii) **All questions carry equal marks.**

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) State the brief history of the DSM. Name the various clinical disorders as per the DSM – IV system.
 - 2) What are cardio vascular disorders ? How are they linked with the Type A B personality pattern and hostility ?
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) What is schizophrenia ? Discuss the various symptoms and types of schizophrenia.
 - 2) What is suicide and parasuicide ? Discuss the various types and causes of suicide.
3. Answer **any two** of the following in about **250** words **each** : **20**
 - 1) Explain the diathesis – stress paradigm of psychopathology.
 - 2) Describe the symptoms of Generalized Anxiety Disorder.
 - 3) Describe the various delusions associated with delusional disorder.
 - 4) Briefly describe the various types of sleep disorders.
4. Write short notes on **any four** of the following in about **100** words each : **20**
 - 1) Neurotransmitters and psychopathology.
 - 2) Cognitive perspective of psychopathology.
 - 3) Dissociative identity disorder.
 - 4) Brief psychotic disorder.
 - 5) Symptoms of major depression.
 - 6) Eating disorders.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहा.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- १) डी.एस.एम. बाबदचा इतिहास थोडक्यात लिहा. डी.एस.एम. - IV अनुसार विविध चिकित्सा विकृतींची नावे लिहा.
- २) हृदय व धमण्यांशी संबंधित विकृती काय आहेत ? या विकृती व्यक्तिमत्व प्रकार 'अ' व 'ब' तसेच वैरभावाशी कशा संबंधित आहेत ?
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- १) छिन्नमनस्कता म्हणजे काय ? छिन्नमनस्कता या आजारातील विविध लक्षणे व प्रकार यावर चर्चा करा.
- २) 'आत्महत्या' व 'आत्महत्येचा प्रयत्न' म्हणजे काय ? आत्महत्येचे विविध प्रकार व कारणे यावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : २०
- १) मनोविकृती विषयक 'ताण-रोगप्रवणता प्रारूप' स्पष्ट करा.
- २) 'सामान्य चिंता विकृती' मधील लक्षणे वर्णन करा.
- ३) सभ्रांती विकृतीमधील विविध प्रकारचे सभ्रांती विशद करा.
- ४) निद्रा विकृतीमधील विविध प्रकार थोडक्यात विशद करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : २०
- १) चेतापारेषके व मनोविकृती.
- २) मनोविकृती विषयक बोधनिक दृष्टिकोन.
- ३) वियोजित स्व ओळख विकृती.
- ४) अल्पकालीन मनोविक्षीप्ती.
- ५) गंभिर अवसादाची लक्षणे.
- ६) खाण्याशी संबंधित विकृती.

[4208] – 303

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PSYCHOLOGY (Optional)
(Group – A) (Clinical Psychology)
EP 311 : Psychodiagnostics and Community Mental Health
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *All questions carry equal marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) Describe in detail Freud's theory of psychopathology.
 - 2) What care needs to be taken while interpreting test results ? What are the characteristics of a good test report ?

2. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) What is meant by behavioural assessment ? Explain the importance of direct observation of behavior in the diagnosis of mental illness.
 - 2) What is meant by Community Mental Health ? What is the role of a community psychologist in the prevention and treatment of cancer ?

3. Answer **any two** of the following in about **250** words **each** : **20**
 - 1) What are neuropsychological tests ? Describe the Bender-Gestalt test.
 - 2) Describe the various tests of intelligence and social maturity used for the intellectually challenged population.
 - 3) What are the cognitive perspectives on mental health ?
 - 4) Describe the role of community psychologists in the prevention and treatment of HIV/AIDS.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** of the following in about **100 words each** : **20**

- 1) Role of clinical psychologists in medical set-ups
- 2) MMPI
- 3) Existential views about mental illness
- 4) SCID system
- 5) Use of Rorschach's Inkblot Technique in psychodiagnostics
- 6) Archetypes and complex formation in Jung's theory.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहा.

१. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : **२०**

- १) फ्रॉईड यांची मनोविकृती विषयक उपपत्ती सविस्तर लिहा.
- २) मनोमापन कसोटीवरील फलितांचे स्पष्टीकरण करताना कोणकोणत्या दक्षता घेणे आवश्यक आहे ? चांगल्या चाचणी अहवालाची वैशिष्ट्ये कोणती ?

२. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : **२०**

- १) वर्तन परिक्षण म्हणजे काय ? मानसिक आजाराचे निदान करण्यास 'वर्तनाचे प्रत्यक्ष निरीक्षण' पद्धतीचे महत्व विशद करा.
- २) 'लोकसमूहाचे मानसिक आरोग्य' याचा अर्थ काय आहे ? कर्करोगाच्या निवारणात्मक (प्रतिबंधात्मक) व उपचारात्मक दृष्टीने लोकसमूह मानसशास्त्रज्ञाची भूमिका मांडा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १५० शब्दांत लिहा : २०

- १) चेता मानसशास्त्रीय चचण्या म्हणजे काय ? बेंडर-गेस्टाल्ट चाचणीचे वर्णन करा.
- २) बौद्धिक आव्हाने असणाऱ्या समष्टीसाठी वापरावयाच्या विविध बुद्धिमत्ता व सामाजिक परिपक्वता चाचण्यांचे वर्णन करा.
- ३) मानसिक आरोग्य विषयक बोधनिक दृष्टिकोन काय आहे ?
- ४) एच.आय.व्ही/एडस् बाबत प्रतिबंधात्मक व उपचारात्मक दृष्टीने लोकसमूह मानसशास्त्रज्ञांच्या भूमिका स्पष्ट करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : २०

- १) चिकित्सा मानसशास्त्रज्ञांच्या वैद्यकीय क्षेत्रातील भूमिका
- २) एम.एम.पी.आय.
- ३) मानसिक आजाराबाबतचा अस्तित्ववादी दृष्टिकोन
- ४) स्किड पद्धती/प्रणाली (सुरचित चिकित्सा मुलाखत पद्धत)
- ५) मनोनिदानासाठी रोशार्क यांच्या शाईच्या ठिपक्यांच्या चाचणीचा उपयोग
- ६) युंग यांच्या उपपत्तीमधील आदिमरूपे व गंड निर्मिती.

[4208] – 305

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
Group (B) : Industrial Psychology
EP 321 : Organizational Behaviour
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All questions are compulsory.**
ii) **All questions carry equal marks.**

1. Answer **any one** in **500** words **each** : **20**
 - 1) Define organisational behaviour and describe its nature. Review the emerging trends of OB.
 - 2) What are the functions of organizational communication ? Critically evaluate the formal and informal types of communication.
2. Answer **any one** in **500** words **each** : **20**
 - 1) What is meant by leadership ? Explain Hersey and Blanchard's situational leadership model.
 - 2) What is motivation ? Illustrate how a manager can motivate employees by being fair using equity theory.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
 - 1) Elaborate the behavioural approaches to leadership.
 - 2) Explain the role of job enrichment is quality of work-life model for motivating employees.
 - 3) Compare and contrast the collegial and supportive model of OB.
 - 4) Elaborate the process of employee counselling.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
 - 1) Porter – Lawler model
 - 2) Organization culture
 - 3) Work-family conflict
 - 4) Substitutes and enhances for leadership
 - 5) Organizational sources of stress
 - 6) Goal-setting theory.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 २) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ३) उजवीकडील अंक एकूण गुण दर्शवितात.
 ४) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे साधारण ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
 १) संघटना-वर्तनाची व्याख्या लिहा आणि त्याच स्वरूप वर्णन करा. संघटना वर्तनाविषयीच्या उदयोन्मुख प्रवाहांचा आढावा घ्या.
 २) संघटना संप्रेषणाची कार्ये कोणती ? संप्रेषणाच्या औपचारिक आणि अनौपचारिक प्रकारांचे सटीक मूल्यमापन करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे साधारण ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
 १) नेतृत्व म्हणजे काय ? हसे आणि ब्लॅकड यांचे परिस्थितीक नेतृत्व प्रारूप स्पष्ट करा.
 २) प्रेरण म्हणजे काय ? समानता सिद्धांतानुसार न्याय्य राहून एखादा व्यवस्थापक कर्मचाऱ्यांना कसे प्रेरित करू शकतो ?
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
 १) नेतृत्व विषयीकच्या वर्तनात्मक दृष्टिकोना विषयी सविस्तर लिहा.
 २) कार्यजीवन गुणवत्ता प्रारूपातील काय-समृद्धीकरणाची कर्मचाऱ्यांना प्रेरित करण्यात कोणती भूमिका असते ते स्पष्ट करा.
 ३) संघटना वर्तनाच्या समुहाभिमुखी आणि आधारात्मक प्रारूपांची तुलना करा आणि त्यांच्यातील भेद स्पष्ट करा.
 ४) कर्मचारी समुपदेशनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
 १) पोर्टर-लॅहरचे प्रारूप
 २) संघटना संस्कृती
 ३) कार्य-कुटुंब संघर्ष
 ४) नेतृत्वाचे पर्याय आणि समृद्धीकारक घटक
 ५) मानसिक ताणाचे संघटनात्मक स्रोत
 ६) ध्येय-निश्चिती सिद्धांत.

[4208] – 402

Seat
No.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
Clinical Psychology Group – (A) (Optional)
EP : 410 : Psychopathology – II
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks :80

Note : a) *All questions are compulsory.*
b) *All questions carry equal marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) What is dementia ? State the types of dementia. Discuss the causes and treatment of dementia.
 - 2) What is Personality Disorder ? Discuss the odd and eccentric type of personality disorders.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) Define Paraphilia. Discuss the various types of paraphilias.
 - 2) What is impulse control disorder ? Discuss in brief the various types of impulse control disorders.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
 - 1) Describe in brief the various clinical types of Mental Retardation.
 - 2) Describe the various disorders linked with alcoholism.
 - 3) Explain the various types of sexual dysfunctions.
 - 4) Describe the various phases involved in Post Traumatic Stress Disorders.
4. Write short notes on **any four** in about **100** words **each** : **20**
 - 1) Autism
 - 2) Learning disability
 - 3) Antisocial personality disorder
 - 4) Epilepsy
 - 5) Gender Identity Disorder
 - 6) Adjustment disorder.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पाहणे.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- १) अवमनस्कता म्हणजे काय ? अवमनस्कतेचे प्रकार सांगा. अवमनस्कतेची कारणे आणि उपचार पद्धतीची चर्चा करा.
- २) व्यक्तिमत्त्व विकृती म्हणजे काय ? विलक्षण आणि विक्षिप्त व्यक्तिमत्त्व विकृती प्रकाराची चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- १) परालैंगिक आकर्षणाची (पॅराफिलिया) व्याख्या द्या. विविधप्रकारच्या परालैंगिक आकर्षण प्रकारांची चर्चा करा.
- २) उर्मी (आवेगी) नियंत्रण विकृती म्हणजे काय ? निविध उर्मी (आवेगी) नियंत्रण प्रकाराच्या विकृतीची थोडक्यात चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा : २०
- १) मतिमंदत्वाच्या विविध चिकित्सात्मक प्रकाराचे वर्णन करा.
- २) मद्यासक्तीतून उद्भवणाऱ्या विविध विकृतीचे वर्णन करा.
- ३) विविध प्रकारच्या लैंगिक अपकार्य विकृती स्पष्ट करा.
- ४) आघातपश्चात लणाव विकृतीत अंतर्भूत अवस्थांचे वर्णन करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर सुमारे १०० शब्दांत टिपा लिहा : २०
- १) स्वमग्नता विकृती
- २) अध्ययन असयता
- ३) समाजविरोधी व्यक्तिमत्त्व विकृती
- ४) अपस्मार
- ५) लिंग तादात्म्य विकृती
- ६) समायोजन विकृती.

[4208] – 101

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
(Compulsory Paper)
EP 101 : Cognitive Processes
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) Attempt **all** questions as per the options given to **each** question.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.

- 1 Answer **any one** of the following in about **500** words : **20**
 - a) What is Cognitive Psychology ? Describe the various domains of Cognitive Psychology.
 - b) What is problem solving ? Explain the various problem solving approaches.
2. Answer **any one** of the following in about **500** words : **20**
 - a) Define attention. Describe the various functions of attention.
 - b) Discuss the various theories of word recognition.
3. Answer **any two** of the following in about **250** words **each** : **20**
 - a) Explain Vygotsky's theory of Cognitive development.
 - b) Describe the Bottom-Up theories of perceptual processes.
 - c) Describe the various errors in speech perception.
 - d) Describe the factors influencing decision-making.
4. Write short notes on **any four** of the following in about **100** words **each** : **20**
 - a) Cognitive style.
 - b) Perceptual defence.
 - c) Factors affecting comprehension.
 - d) Measurement of creativity.
 - e) Cognitive map.
 - f) Artificial intelligence.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे साधारण ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- अ) बोधात्मक मानसशास्त्र म्हणजे काय ? बोधात्मक मानसशास्त्राच्या क्षेत्राचे वर्णन करा.
- ब) समस्या निराकरण म्हणजे काय ? समस्या निराकरणाचे विविध मार्ग (पद्धती) विशद करा.
२. खालीलपैकी एका प्रश्नांचे साधारण ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- अ) अवधानाची व्याख्या द्या. अवधानाच्या विविध कार्यांचे वर्णन करा.
- ब) विविध शब्द प्रत्यभिज्ञान सिद्धांताची चर्चा करा.
३. खालीलपैकी दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी साधारण २५० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- अ) व्हायगोस्कीचा बोधात्मक विकास सिद्धांत विशद करा.
- ब) सांवेदनिक प्रक्रियेतील उर्ध्वगामी सिद्धांताचे वर्णन करा.
- क) वाचा संवेदनातील विविध प्रमादांचे वर्णन करा.
- ड) निर्णय प्रक्रियेवर प्रभाव पाडणाऱ्या घटकांचे वर्णन करा.
४. कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा (साधारण १०० शब्द): २०
- अ) बोधात्मक शैली.
- ब) सांवेदनिक संरक्षण.
- क) आकलनक्षमतेवर प्रभाव पाडणारे घटक.
- ड) सर्जनशीलतेची मापन तंत्रे.
- इ) बोधात्मक मानसचित्र.
- फ) कृत्रिम बुद्धिमत्ता.

[4208] – 103

Seat No.	
----------	--

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
EP – 103 Compulsory Paper : Statistical Methods
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- Instructions** : i) **All questions are compulsory.**
ii) **All questions carry equal marks.**
iii) **Use of statistical tables and simple calculator is allowed.**

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

A) In a normal distribution of 1000 aptitude test scores, with a mean of 60 and a standard deviation of 8, how many scores fall :

- a) above 76 b) below 80 c) above 50
d) below 46 e) between 58 and 70 ?

B) What do you understand by the term significance of the difference between means ? Explain the two-tailed and one-tailed tests of significance.

2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

A) Following are the scores on two tests, test X and test Y. Calculate the product moment correlation coefficient and interpret the results.

Individuals	Test X score	Test Y score
A	24	13
B	20	09
C	18	12
D	17	20
E	15	11
F	12	16
G	10	05
H	08	02
I	06	07
J	04	01

P.T.O.

B) Differentiate between parametric and non-parametric statistics. Describe the nature of Mann-Whitney U-test and Kruskal-Wallis test.

3. Answer in **250** words (**any two**) :

20

A) Define mean, median and mode. When we use them and why ?

B) Explain the term analysis of variance. Differentiate independent and repeated analysis of variance.

C) What is Phi coefficient ? When is it computed ? What is point biserial correlation ?

D) Discuss in brief the underlying assumptions, limitations and uses of Chi square test.

4. Write short notes in **100** words (**any four**) :

20

A) Assumptions of ANOVA

B) Concept of linear regression

C) Advantages of graphical representation of data

D) Utility of percentiles and percentile rank

E) Sign test

F) Rank difference correlation.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

iii) सांख्यिकी तक्ता व साधे गणकयंत्र वापरता येईल.

iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा :

२०

अ) अभिक्षमता चाचणीवरील १००० प्राप्तांकांच्या प्रसामान्य वितरणामध्ये मध्यमान ६० आहे व प्रमाण विचलन ८ आहे किती प्राप्तांक

अ) ७६ पेक्षा अधिक

ब) ८० पेक्षा कमी

क) ५० पेक्षा अधिक

ड) ४६ पेक्षा कमी

इ) ५८ ते ७० च्या दरम्यान येतील ?

ब) मध्यमानातील लक्षणीय फरकाची संकल्पना स्पष्ट करा. द्विपुच्छ व एकपुच्छ लक्षणीय चाचण्या म्हणजे काय ?

२. कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा :

२०

अ) चाचणी 'क्ष' व चाचणी 'य' वरील प्राप्तांक पुढे लिये आहेत. गुणाकार परिबल सहसंबंध काढा. फलितांचा अर्थ सांगा.

व्यक्ति	चाचणी 'क्ष' प्राप्तांक	चाचणी 'य' प्राप्तांक
A	24	13
B	20	09
C	18	12
D	17	20
E	15	11
F	12	16
G	10	05
H	08	02
I	06	07
J	04	01

ब) प्राचलक व अप्राचलक सांख्यिकीतील फरक सांगा. Mann-Whitney U test व Kruskal-Wallis चाचण्यांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

३. प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तर द्या (कोणतीही दोन) :

२०

अ) मध्यमान, मध्यांक व बहुलक यांची व्याख्या सांगून त्यांचा वापर कधी व का केला जातो ते सांगा.

ब) प्रचरण विश्लेषण ही संकल्पना स्पष्ट करा. स्वतंत्र व पुनरावृत्त प्रचरण विश्लेषणातील भेद स्पष्ट करा.

क) फाय गुणांक म्हणजे काय ? त्याचे मापन केंव्हा केले जाते ? बिंदु-द्विश्रेणीक सहसंबंध म्हणजे काय ?

ड) काय-वर्ग चाचणीची गृहीतके, उपयोग व मर्यादा स्पष्ट करा.

४. १०० शब्दांत टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

२०

अ) प्रचरण विश्लेषणाची गृहीतके

ब) रेखीय समाश्रयणाची संकल्पना

क) प्रदत्ताच्या आळेखी प्रतिरूपणाचे फायदे

ड) शतमक व शतमक गुणानुक्रमाचे उपयोग

इ) 'साईन' चाचणी

फ) गुणानुक्रम सहसंबंध.

[4208] – 202

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PSYCHOLOGY (Compulsory Paper)
EP 202 : Psychological Testing : Applications
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) Attempt **all** questions as per the options given to **each** question.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.

- 1 Answer **any one** of the following in about **500** words : **20**
- a) Explain the concept of culture fair test of Intelligence. Discuss any two culturally fair intelligence tests.
- b) State the personality factors measured by 16 P.F. Explain how low and high scores on each factor can be interpreted. Mention applications of this test in clinical settings.
2. Answer **any one** of the following in about **500** words : **20**
- a) What is meant by dexterity ? Describe any three dexterity tests with its applications.
- b) What is the importance of measuring family environment in counselling ? Discuss the various dimensions of Moo's Family Environment Scale (FES).
3. Answer **any two** of the following in about **250** words **each** : **20**
- a) What is neuro-psychological testing ? Describe any one neuro psychological test and discuss its clinical applications.
- b) Explain utility theory and decision analysis with reference to selection of employees.
- c) Differentiate between Individual tests and group tests of intelligence. Describe one individual test and one group test of intelligence.
- d) Explain the purpose of GRE and describe its nature.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** of the following in about **100** words **each** : **20**
- Raven's Progressive Matrices.
 - Bhatia's Battery of Intelligence tests.
 - EPPS.
 - GATB.
 - FIRO-B.
 - Mechanical reasoning test.

मराठी रुपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : **२०**
- संस्कृती निरपेक्ष बुद्धिमापन चाचणीची संकल्पना स्पष्ट करा. कोणत्याही दोन संस्कृती निरपेक्ष बुद्धिमापन चाचण्यांची चर्चा करा.
 - 16 PF द्वारे मोजले जाणारे व्यक्तिमत्व-घटक सांगा. प्रत्येक घटकावरील उच्च व नीच प्राप्तांकांचे अन्वयन कसे केले जात ? ह्या चाचणीचे चिकित्सात्मक क्षेत्रातील उपयोजन सांगा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : **२०**
- नैपुण्य म्हणजे काय ? कोणत्याही तीन नैपुण्य चाचण्यांचे वर्णन करून त्यांचे उपयोजन सांगा.
 - कौटुंबिक वातावरणाच्या मापनाचे समुपदेशनातील महत्व सांगा. मूस यांच्या कौटुंबिक वातावरण श्रेणीतील विविध पैलूंची चर्चा करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा : २०

- १) चेता मानसशास्त्रीय चाचणी म्हणजे काय ? कोणत्याही एका चेता-मानसशास्त्रीय चाचणीचे वर्णन करून तिचे चिकित्सालयीन उपयोजन सांगा.
- २) कर्मचारी निवडीच्या संदर्भात उपयोगिता सिद्धांत व निर्णय विश्लेषण स्पष्ट करा.
- ३) बुद्धिमापनाच्या वैयक्तिक व समूह चाचण्यांतील फरक स्पष्ट करा. कोणतीही एक वैयक्तिक बुद्धिमापन चाचणी व एक समूह बुद्धिमापन चाचणी वर्णन करा.
- ४) GRE चा हेतू सांगून तिचे स्वरूप वर्णन करा.

४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दात टीपा लिहा : २०

- १) रेव्हन्स प्रोग्रेसिव्ह मॅटरायसेस्.
- २) भाटीया यांची बुद्धिमापन चाचणी.
- ३) EPPS.
- ४) GATB.
- ५) FIRO-B.
- ६) यांत्रिकी तर्कविचार चाचणी.

[4208] – 301

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
EP-301 : (Compulsory Paper) Personality
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any **one** in **500** words. **20**
 - 1) Describe and critically evaluate the five factor model of personality.
 - 2) Define personality and describe the nature of personality.
2. Answer any **one** in **500** words. **20**
 - 1) Critically evaluate cognitive learning, humanistic and existential approaches to personality. To assess an individual's personality in your opinion which approach is more appropriate ? Justify.
 - 2) What are neo-psychoanalytical theories of personality ? Explain in detail Adler's individual theory of personality.
3. Answer any **two** in **250** words **each**. **20**
 - 1) Differentiate between meta needs and deficit needs.
 - 2) Explain Abraham Maslow's hierarchy of needs.
 - 3) Describe the concept of collective unconscious with special reference to archetypes.
 - 4) Describe person-situation interaction approach of personality.
4. Write short notes on any **four** in **100** words : **20**
 - 1) Phallic stage
 - 2) Dollard and Miller
 - 3) Existential approach
 - 4) Issues in social desirability
 - 5) Functional autonomy
 - 6) Dispositional theory.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. 20
 - 1) व्यक्तिमत्वाच्या पंचघटक सिद्धांताचे वर्णन करून टीकात्मक परिक्षण करा.
 - 2) व्यक्तिमत्वाची व्याख्या द्या. व्यक्तिमत्वाच्या स्वरूपाचे वर्णन करा.
2. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. 20
 - 1) व्यक्तिमत्व विषयक बोधनिक सिद्धांत, अध्ययन सिद्धांत, मानवतावादी, अस्तित्ववादी सिद्धांतांचे टीकात्मक परिक्षण करा. कोणता सिद्धांत तुमच्या मते व्यक्तीचे मूल्यनिर्धारणासाठी योग्य आहे. समर्थन करा.
 - 2) व्यक्तिमत्वाचे नव-मनोविश्लेषणावादी सिद्धांत काय आहेत ? अँडलर यांचा व्यक्तिमत्वाचा व्यक्तिगत सिद्धांत स्पष्ट करा.
3. कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा. 20
 - 1) 'मेटा निड्स' व 'डेफीसीट निड्स' यातील फरक सांगा.
 - 2) अब्राहम मॅस्लो यांची गरजांची अधिश्रेणी स्पष्ट करा.
 - 3) आदिमरूप (आर्किटाईप) च्या संदर्भात 'सामूहीक अबोध' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 4) व्यक्तिमत्वाचा 'व्यक्ती-परिस्थिती आंतरक्रिया' दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
4. कोणत्याही चार वर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : 20
 - 1) शैश्विक अवस्था
 - 2) डोलार्ड आणि मिलर
 - 3) अस्तित्ववादी दृष्टीकोन
 - 4) सामाजीक वांछिततेचे मुद्दे
 - 5) कार्यात्मक स्वायत्तता
 - 6) वृत्ती सिद्धांत

[4208] – 304

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PSYCHOLOGY (Optional)
Group B : Industrial Psychology
EP 320 : Personnel Psychology (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) ***All questions are compulsory.***
ii) ***All questions carry equal marks.***

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - i) Elaborate on the role and scope of Personnel Psychology in the context of modern work place.
 - ii) What is Job Analysis ? Write a job description for the role of HR manager in a mid-size company. Which technique of job analysis would be most appropriate and why ?

2. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - i) Elaborate on any three selection methods. Identify and describe the tasks that can be used in assessment centers.
 - ii) Discuss in detail the purpose of Performance appraisal system. Explain the objective measures of Performance appraisal.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
 - 1) How does utility theory differ from the systems view to Personnel Psychology ?
 - 2) Explain the role of job evaluation in establishing equitable pay rates.
 - 3) Explain any three techniques used in recruitment planning.
 - 4) Discuss the merits and demerits of Performance appraisal.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** :

20

- 1) Types of interview based on content.
- 2) Halo effect and Central tendency.
- 3) 360° method of feedback.
- 4) Use of job analysis in employee selection.
- 5) Competency mapping.
- 6) Projective technique.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

३) उजवीकडील अंक एकूण गुण दर्शवितात.

४) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे साधारण ५०० शब्दांत उत्तर लिहा :

२०

- १) आधुनिक कार्यस्थानाच्या संदर्भात कर्मचारी मानसशास्त्राची भूमिका आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- २) कार्य-विश्लेषण म्हणजे काय ? मध्यम आकाराच्या कंपनीतील मानवी संसाधन व्यवस्थापकाच्या भूमिकेसाठी कार्य-वर्णन लिहा. कार्य-विश्लेषणाचे कोणते तंत्र योग्य ठरेल ? कारणे काय ?

२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे साधारण ५०० शब्दांत उत्तर लिहा :

२०

- १) कोणत्याही तीन निवड-पद्धतीविषयी सविस्तरपणे लिहा. परीक्षण केंद्रांमध्ये वापरता येतील अशी कार्ये हेरून त्यांचे वर्णन करा.
- २) कार्यनिर्वर्तन निर्धारण संरचनेच्या हेतूची सविस्तर चर्चा करा. कार्यनिर्वर्तन निर्धारणाच्या वस्तुनिष्ठ पद्धती स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी साधारण २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
- १) कर्मचारी मानसशास्त्र विषयक उपयोगिता सिद्धांत हा समष्टी दृष्टिकोनापेक्षा भिन्न कसा आहे ?
 - २) समान पगारदर प्रस्थापित करण्यात कार्य-मूल्यमापनाची भूमिका कोणती ते स्पष्ट करा.
 - ३) भरती-नियोजनात वापरली जाणारी कोणतीही तीन तंत्रे स्पष्ट करा.
 - ४) निर्वर्तन निर्धारणाच्या गुण-दोषांची चर्चा करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी साधारण १०० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
- १) आशयाधिष्ठीत मुलखतीचे प्रकार.
 - २) वलय परिणाम आणि मध्यमान प्रवृत्ती.
 - ३) प्रतिभरणाची ३६०° पद्धती.
 - ४) कर्मचारीनिवडीत कार्यविश्लेषणाचा उपयोग.
 - ५) सक्षमता आलेखन.
 - ६) प्रक्षेपण तंत्र.

[4208] – 306

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
Group (C) : Counselling Psychology
(Optional) Counselling Process
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any **one** in **500** words. **20**
 - 1) State the importance of written communication in counselling.
 - 2) Discuss 'In-depth exploration' stage of counselling.
2. Answer any **one** in **500** words. **20**
 - 1) Discuss in detail the core conditions of counselling.
 - 2) Discuss in detail the standardised techniques of human assessment.
3. Answer any **two** in **250** words **each**. **20**
 - 1) Explain the 'process' and 'outcome' goals of counselling process.
 - 2) What are the various precautions you will take as a counsellor in establishing rapport with the client ?
 - 3) Write the importance of 'action plan' in counselling.
 - 4) What are the various components of effective assessment ?
4. Write short notes on any **four** in **100** words **each** : **20**
 - 1) Positive regard
 - 2) Confrontation
 - 3) Client's responses to termination
 - 4) Objectives of record keeping
 - 5) Process of goal setting
 - 6) Counsellor's mistake in assessment process.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. 20
 - 1) समूपदेशनातील लिखित संप्रेषणाचे महत्व विशद करा.
 - 2) समूपदेशनातील 'सखोल शोधन अवस्था' म्हणजे काय ते सांगून त्याची चर्चा करा.
2. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. 20
 - 1) समूपदेशनातील मूलभूत अटींची सविस्तर चर्चा करा.
 - 2) मानवी मूल्यनिर्धारणाच्या प्रमाणीत तंत्रविषयी सविस्तर चर्चा करा.
3. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा. 20
 - 1) समूपदेशन प्रक्रियेची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. (प्रक्रिया उद्दिष्टे व निष्पत्ती उद्दिष्टे).
 - 2) समूपदेशक म्हणून लाभार्थ्यांशी संबंध प्रस्थापीत करत असतांना आपण कोणती काळजी घ्याल.
 - 3) कृती आराखड्याचे समूपदेशनातील महत्व स्पष्ट करा.
 - 4) प्रभावी मूल्यनिर्धारणाचे घटक कोणते ?
4. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : 20
 - 1) धनात्मक आदर
 - 2) संमुखीकरण
 - 3) अंतिम अवस्थेतील लभार्थींच्या प्रतिक्रिया
 - 4) नोंदी ठेवण्याची उद्दिष्टे
 - 5) ध्येय-निश्चीती प्रक्रिया
 - 6) मूल्यनिर्धारण प्रक्रियेतील समूपदेशकाच्या चूका.

[4208] – 307

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
Gr-C: Counselling Psychology
Counselling Skills and Approaches
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any **one** in **500** words. **20**
 - 1) Explain creating communication in counselling with suitable examples.
 - 2) Discuss in detail the challenging skills in counselling with suitable examples.
2. Answer any **one** in **500** words. **20**
 - 1) Discuss various psychoanalytical techniques used in counselling.
 - 2) Discuss in detail cognitive behavioural therapy.
3. Answer any **two** in **250** words **each**. **20**
 - 1) How you will develop mind skills ?
 - 2) Write in brief questioning skills in counselling.
 - 3) Evaluate referral skills.
 - 4) Explain in brief the reality therapy.
4. Write short notes on any **four** in **100** words **each** : **20**
 - 1) State counselling as a helping process
 - 2) Self control techniques
 - 3) Reflecting feeling skills
 - 4) Listening skills
 - 5) Ego states
 - 6) Defence mechanisms.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणतेही एक उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. 20
- 1) समूपदेशनातील “संप्रेषण निर्माण करणे” म्हणजे काय ते सुयोग्य उदाहरणांच्या साहाय्याने स्पष्ट करा.
- 2) समूपदेशनातील “आव्हान देणे” कौशल्याचे उदाहरणासह स्पष्टीकरण द्या.
2. कोणतेही एक उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. 20
- 1) समूपदेशनात वापरल्या जाणाऱ्या मनोविश्लेषणवादी उपचार तंत्राची सविस्तर चर्चा करा.
- 2) बोधनिक वर्तनोपचार पद्धतीवर सविस्तर चर्चा करा.
3. कोणतेही दोन उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा. 20
- 1) मनः कौशल्ये (माईड स्किल्स) ची निर्मिती कशी कराल ?
- 2) “प्रश्न विचारणे” कौशल्य थोडक्यात स्पष्ट करा.
- 3) संदर्भ कौशल्याचे (रेफरल स्किल) मूल्यमापन करा.
- 4) वास्तववादी उपचार पद्धती थोडक्यात स्पष्ट करा.
4. कोणत्याही चारा वर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : 20
- 1) समूपदेशन एक मदतीची प्रक्रिया
- 2) स्व-नियंत्रण तंत्रे
- 3) भावना परावर्तन कौशल्ये
- 4) ऐकण्यातील कौशल्ये
- 5) अहंमत्त्वा पातळ्या
- 6) संरक्षण यंत्रणा.

[4208] – 401

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
EP-401 : Compulsory Paper : Motivation and Emotion
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are **compulsory**.*
2) *All questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
- 1) What is motivation ? Explain in detail the theories of motivation.
 - 2) Describe in detail how the autonomic nervous system and central nervous system provide a strong biological basis for motivation and emotion. Do they function independently or interdependently to give this base ?
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
- 1) Explain the concept of emotional intelligence. Discuss the components of emotional intelligence.
 - 2) What is stress ? Explain in detail how it affects the health and performance with the help of state-trait model.
3. Answer **any two** in **250** words each : **20**
- 1) What are the psychophysiological measures of motivation and emotion ?
 - 2) Explain how the reticular activating system provides the physiological basis for sleep and dream.
 - 3) What is the difference between anger and aggression ? If you are a psychotherapist what are the strategies you suggest to your client to manage his anger ?
 - 4) Explain the concept of depression and discuss its relation to health.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** in **100** words **each**. **20**
- 1) Immune system
 - 2) Schachter-Singer theory of emotion
 - 3) Mechanisms of Hunger and thirst
 - 4) Socio-Cultural approach
 - 5) Optimism
 - 6) Cerebral lateralization.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
2) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.*

1. कोणतेही **एक** उत्तर **500** शब्दांत लिहा. **20**
 - 1) प्रेरणा म्हणजे काय ? प्रेरणा विषयक सिद्धांतांची सविस्तर चर्चा करा.
 - 2) स्वायत्ता मज्जासंस्था व केंद्रिय मज्जासंस्थेचे सविस्तर वर्णन करा. त्यांचे प्रेरणा व भावनासंदर्भातील घनिष्ठ आधार लिहा. या संस्था स्वतंत्रपणे कार्य करतात कि एकत्रित चर्चा करा.
2. कोणत्याही **एक** उत्तर **500** शब्दांत लिहा. **20**
 - 1) भावनिक बुद्धिमत्तेची संकल्पना स्पष्ट करा. भावनीक बुद्धिमत्तेतील घटकांवर चर्चा करा.
 - 2) तणाव म्हणजे काय ? तणावाचा आरोग्य व निर्वर्तनावर कसा परिणाम होतो ते अवस्था-गुण चिंता प्रारूपाच्या आधारे स्पष्ट करा.
3. कोणत्याही **दोन**चे **250** शब्दांत प्रत्येकी उत्तर लिहा. **20**
 - 1) प्रेरणा व भावनांचे मनोशारीरिक मापके काय आहेत ?
 - 2) निद्रा व स्वप्न या प्रेरणांच्या संदर्भात जालरचना बांधाचे शरीरशास्त्रीय आधार स्पष्ट करा.
 - 3) क्रोध व आक्रमकता यांत काय फरक आहे ? मनोचिकित्सक म्हणून तुम्ही तुमच्या लाभार्थ्याला क्रोध व्यवस्थापनासाठी कोणती पद्धती सूचवाल ?
 - 4) अवसादाची संकल्पना स्पष्ट करा. व त्याचे आरोग्याशी असलेल्या संबंधावर चर्चा करा.

4. कोणत्याही चार वर प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा.

20

- 1) रोग प्रतिकार यंत्रणा.
 - 2) शॅक्टर-सिंगर यांचा भावनाविषयक सिद्धांत.
 - 3) भूक व तहान यंत्रणा.
 - 4) सामाजिक-सांस्कृतिक दृष्टीकोन.
 - 5) आशावाद.
 - 6) विभागीय प्रमस्तिष्कीकरण.
-

[4208] – 403

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
Optional : Gr. (A) Clinical Psychology
(2008 Pattern)
EP 411 : Psychotherapies

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : a) *All questions are compulsory.*
b) *All questions carry equal marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) Discuss the basic concepts involved in Transactional Analysis. Critically evaluate Transactional Analysis Therapy.
 - 2) Discuss in detail Albert Ellis' Rational Emotive Behavior Therapy.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) Describe in brief the various behavior modification techniques.
 - 2) What is meditation ? Discuss various Yoga techniques as a therapy.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
 - 1) Describe Sigmund Freud's classical Psychoanalytic therapeutic procedure.
 - 2) What is assertiveness ? State the characteristics of assertiveness, and the techniques involved in assertiveness training.
 - 3) Describe Lazarus' Multimodal Assessment template.
 - 4) Explain the basic assumptions involved in humanistic therapy.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
 - 1) Basic skills involved in psychotherapeutic procedures.
 - 2) Thought stopping technique.
 - 3) Beck's Cognitive Therapy.
 - 4) Basic principles of Islam.
 - 5) Anger Management Technique.
 - 6) Token economy.

P.T.O.

मराठी रुपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

३) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहणे

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- १) आंतरक्रिया विश्लेषणात अंतर्भूत असलेल्या मूलभूत संकल्पनाची चर्चा करा. आंतरक्रिया विश्लेषण उपचार पद्धतीचे टिकात्मक मूल्यांकन करा.
- २) अलबर्ट एलिस्च्या तर्कसंगत भावनिक वर्तन उपचार पद्धतीची सविस्तर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- १) विविध वर्तन परिवर्तन तंत्राचे थोडक्यात वर्णन करा.
- २) ध्यान म्हणजे काय ? योगाच्या विविध तंत्राची एक उपचार पद्धती म्हणून चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर २५० शब्दांत लिहा : २०
- १) सिगमंड फ्राईडच्या अभिजात मनोविश्लेषण उपचार पद्धतीचे वर्णन करा.
- २) स्पष्टवक्तेपणा म्हणजे काय ? स्पष्टवक्तेपणाची वैशिष्ट्ये आणि स्पष्ट वक्तेपणाची तंत्रे सांगा.
- ३) लाझारसच्या बहुप्रारूप प्रतिक्रती मापनाचे वर्णन करा.
- ४) मानवतावादी उपचार पद्धतीतील मूलभूत ग्रहीतके स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर सुमारे १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
- १) मानसोपचार पद्धतीतील मूलभूत कौशल्ये.
- २) विचारखंडन तंत्र.
- ३) बेक्ची बोधात्मक उपचार पद्धती.
- ४) इस्लाम धर्मातील मूलभूत तत्त्वे.
- ५) रागव्यवस्थापन तंत्र.
- ६) प्रतिकांचा वापर.

[4208] – 404

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
Optional : PSYCHOLOGY
EP 420 : Human Resource Management
Group (B) (Industrial Psychology) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *All questions carry equal marks.*

1. Answer **any one** in **500** words **each** : **20**
 - 1) What is training ? Describe on-the-job training as a method of training.
 - 2) Define HRD. Explain in detail the application of HRD concepts in Indian scenario.

2. Answer **any one** in **500** words **each** : **20**
 - 1) What is job satisfaction ? Describe the objective method of job satisfaction measurement.
 - 2) Define knowledge management. Explain the process of knowledge management.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
 - 1) Describe knowledge management deficits.
 - 2) Explain how HRD can be used for improving corporate excellence.
 - 3) Describe the process of evaluating training programme.
 - 4) Explain the concept of buying and borrowing talent.

4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
 - 1) Aims of HRD
 - 2) Organizational commitment and job satisfaction
 - 3) In-basket training
 - 4) Need for knowledge management
 - 5) Assessment of training needs
 - 6) Building talent.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 २) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ३) उजवीकडील अंक एकूण गुण दर्शवितात.
 ४) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे साधारण ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- १) प्रशिक्षण म्हणजे काय ? कामावर असतानाचे प्रशिक्षणाचे एक प्रशिक्षण पद्धत म्हणून वर्णन करा.
 २) मानवी संसाधन विकासाची व्याख्या लिहा. मानवी संसाधन संकल्पनेचे उपयोजन भारतीय परिस्थितीत कसे कराल ?
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- १) कार्य समाधान म्हणजे काय ? कार्य समाधान मापनाच्या वस्तुनिष्ठ पद्धतींचे वर्णन करा.
 २) ज्ञान व्यवस्थापनाची व्याख्या लिहून त्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- १) ज्ञान व्यवस्थापनातील उणीवांचे वर्णन करा.
 २) 'कार्पोरेट एक्सलन्स' वाढवण्यासाठी मानवी संसाधन विकासाचा कसा उपयोग करता येईल ते स्पष्ट करा.
 ३) प्रशिक्षण कार्यक्रमाच्या मूल्यमापनाची प्रक्रिया वर्णन करा.
 ४) विशेष क्षमतेची खरेदी व उधारी ही संकल्पना स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टिपा लिहा : २०
- १) मानवी संसाधन विकासाची ध्येये
 २) संघटना बांधिलकी आणि कार्य समाधान
 ३) टोपलीतील-समस्या प्रशिक्षण
 ४) ज्ञान व्यवस्थापनाची गरज
 ५) प्रशिक्षण गरजांचे परीक्षण
 ६) विशेष क्षमता बांधणी.

[4208] – 405

Seat
No.

--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
Group (B) : Industrial Psychology
EP421 : Organizational Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) ***All questions are compulsory.***
ii) ***All questions carry equal marks.***

1. Answer **any one** in **500** words **each** : **20**
 - 1) Give a comprehensive definition of organization development. Discuss the Survey Research Feedback stem and action research approach to organisation development.
 - 2) Explain models of planned change. Support your answer with sketches.
2. Answer **any one** in **500** words **each** : **20**
 - 1) Elaborate on the action component of organisation development process. Explain with a case, organisation development in the Indian context.
 - 2) What is meant by role focussed interventions ? Explain each one in detail.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
 - 1) Explain the Tavistock Clinic's contribution to organizational development.
 - 2) Why do employees resist change ?
 - 3) Explain the diagnosis process of organization development.
 - 4) Evaluate process consultation as an organization development intervention technique.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** :

20

- 1) Assumptions of organisational development
- 2) Total Quality Management
- 3) Douglas McGregor
- 4) Second generation organization development
- 5) Forces of change
- 6) National Training Laboratory.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 २) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ३) उजवीकडील अंक एकूण गुण दर्शवितात.
 ४) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे साधारण ५०० शब्दांत उत्तर लिहा :

२०

- १) संघटनाविकासाची परिपूर्ण व्याख्या लिहा. सर्वेक्षण संशोधन प्रतिभरण शाखा आणि कृती संशोधन दृष्टीकोन यांची संघटनाविकासाच्या संदर्भात चर्चा करा.
- २) नियोजित बदलची प्रारूपे स्पष्ट करा. रेखाचित्राच्या सहाय्याने तुमच्या उत्तराचे समर्थन करा.

२. कोणत्याही एका प्रश्नांचे साधारण ५०० शब्दांत उत्तर लिहा :

२०

- १) संघटनाविकास प्रक्रियेतील कृती घटक स्पष्ट करा. एक केस घेऊन भारतीय संदर्भात संघटनाविकास स्पष्ट करा.
- २) भूमिका-केंद्रित आंतरनिरसन म्हणजे काय ? प्रत्येकाचे तपशीलवार स्पष्टीकरण करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी साधारण २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
- १) टेविस्टॉक क्लिनिकचे संघटना विकासातील योगदान स्पष्ट करा.
 - २) कर्मचारी हे बदल विरोध का करतात ?
 - ३) संघटना विकासाची चिकित्सा प्रक्रिया स्पष्ट करा.
 - ४) संघटनाविकास आंतरनिरसन म्हणून प्रक्रिया सल्लामसलत पद्धतीचे मूल्यमापन करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी साधारण १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
- १) संघटनाविकासाची गृहोत्तत्त्वे
 - २) संपूर्ण गुणवत्ता व्यवस्थापन
 - ३) डगलस मेकग्रेगर
 - ४) द्वितीय पिढी संघटना विकास
 - ५) बदलचे प्रभावकारी घटक
 - ६) राष्ट्रीय प्रशिक्षण प्रयोगशाळा.

[4208] – 406

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PSYCHOLOGY (2008 Pattern)
EP – 430 : Guidance and Career Counselling
(Gr.-C) Counselling Psychology**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *All questions carry equal marks.*

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
 - 1) What is career counselling ? Explain current and future directions with example.
 - 2) Discuss career counselling and development of human potential.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
 - 1) Define career counselling. Explain stages of career counselling with example.
 - 2) Explain the role of career counsellor in school and non-school setting.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
 - 1) Discuss self discovery stages of career counselling. As career counsellor which activities you involve in that stages explain.
 - 2) Explain and evaluate Holland's theory.
 - 3) Explain the nature of work and career alternatives of career counsellor.
 - 4) Discuss role of counsellor in Higher education setting.
4. Write short note on **any four** in **100** words **each**. **20**
 - 1) Understanding Interest.
 - 2) Career preparation.
 - 3) Social learning theory.
 - 4) Growth stages.
 - 5) Group counselling.
 - 6) Life span and Life space.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणतेही एक उत्तर 500 शब्दांत लिहा. 20
 - 1) करिअर समुपदेशन म्हणजे काय ? त्याचे सद्य व भविष्यकालीन प्रवाह स्पष्ट करा.
 - 2) करिअर समुपदेशन व मानवी सुप्तक्षमतांच्या विकासाविषयी चर्चा करा.
2. कोणतेही एक उत्तर 500 शब्दांत लिहा. 20
 - 1) करिअर समुपदेशनाची व्याख्या द्या. व त्याच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - 2) शालेय व अशालेय क्षेत्रात करिअर समुपदेशकाची भूमिका स्पष्ट करा.
3. कोणतेही दोन उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा. 20
 - 1) करिअर समुपदेशनाच्या स्व-शोधनात्मक पायऱ्यांची चर्चा करा. समुपदेशक म्हणून तुम्ही कोणत्या क्रियामध्ये सहभाग घ्याल स्पष्ट करा.
 - 2) हॉलंडचा सिद्धांत स्पष्ट करा व त्याचे मूल्यमापन करा.
 - 3) कार्याचे व करिअरचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - 4) उच्च शिक्षण क्षेत्रात समुपदेशकाच्या भूमिकेची चर्चा करा.
4. कोणतेही चारवर 100 शब्दांत टीपा लिहा 20
 - 1) अभिरुची समजून घेणे.
 - 2) करिअरची तयारी.
 - 3) सामाजिक अध्ययन सिद्धांत.
 - 4) वाढविषयक पायऱ्या.
 - 5) समूह समुपदेशन.
 - 6) जीवन काल व जीवन अवकाश.

[4208] – 407

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PSYCHOLOGY
(Gr.C) Counselling Psychology
EP- 431 : Areas of Counselling (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *All questions carry equal marks.*

1. Answer any **one** in **500** words. **20**
 - 1) Describe the various symptoms of ADHD and discuss the various strategies to help the ADHD child.
 - 2) Explain the various factors related counselling at work place with examples and bring out the role of a counsellor to deal with them.

2. Answer any **one** in **500** words. **20**
 - 1) Explain in detail and the importance of counselling for HIV/AIDS victims. Why HIV/AIDS counselling is considered special ?
 - 2) What are different types of mentally challenged children and explain their treatment briefly.

3. Answer any **two** in **250** words each. **20**
 - 1) What is learning disability ? Describe the various types of learning disability.
 - 2) Being a counsellor how do you help the employees to cope with their occupational stress.
 - 3) Explain the counselling process for terminally ill patients.
 - 4) Describe pre-retirement and retirement counselling.

4. Write short notes on any **four** in **100** words **each** : **20**
 - 1) Suicides and Para-Suicides
 - 2) Marital counselling
 - 3) Emotionally disturbed adolescents
 - 4) Physically handicapped children
 - 5) Academic underachiever
 - 6) Pre-test counselling.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणतेही एक उत्तर 500 शब्दांत लिहा. 20
 - 1) अवधान त्रुटीपूरक अतिक्रियाशिलता विकृतीचे (ADHD) विविध लक्षणांचे वर्णन करा. तसेच ADHD सुरू बालकास मदत करण्यासाठी विविध रणनितींविषयी चर्चा करा.
 - 2) कार्य परिस्थितीतील समुपदेशना संदर्भातील विविध घटक सोदाहरण स्पष्ट करा. तसेच समुपदेशकाची त्याच्या सोडवणूकीतील भूमिका स्पष्ट करा.
2. कोणतेही एक उत्तर 500 शब्दांत लिहा. 20
 - 1) एच. आय.व्ही/एड्स बाधीतांचे समुपदेशनाचे महत्व सविस्तर विशद करा. हे विशिष्ट समुपदेशन का मानले जाते ?
 - 2) मनो विकलांग बालकांचे विविध प्रकार कोणते ? त्यांच्या उपचारांविषयी थोडक्यात स्पष्टीकरण लिहा.
3. कोणतेही दोन उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा. 20
 - 1) अध्ययन अक्षमता म्हणजे काय ? अध्ययन अक्षमतेचे विविध प्रकारांचे वर्णन करा.
 - 2) समुपदेशक म्हणून तुम्ही कर्मचाऱ्यांना व्यावसायिक ताणाचे प्रतियोजन करण्यास कशा प्रकारे मदत कराल ?
 - 3) टोकांच्या आजारासाठी (terminal illness) समुपदेशन प्रक्रीया स्पष्ट करा.
 - 4) निवृत्तीपूर्व व निवृत्ती समुपदेशनाचे वर्णन करा.
4. कोणत्याही चार वर प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा : 20
 - 1) आत्महत्या व आत्महत्यासम वर्तन
 - 2) वैवाहीक समुपदेशन
 - 3) भावनिकदृष्ट्या अस्थिर कुमारवयीन बालके
 - 4) शारीरिक विकलांग बालके
 - 5) शैक्षणिक मागासलेले
 - 6) पूर्व चाचणी समुपदेशन.